

AYFƏR TUNC

BİR DƏLİXANANIN
ALA-YARIMÇIQ
HEKAYƏTİ

Tərcüməçi:
Aygül Pəncəliyeva

qanun nəşriyyatı

AYFER TUNÇ

BİR DELİLER
EVİNİN YALAN YANLIŞ
ANLATILAN KISA
TARİHİ

“Bir dəlixananın ala-yarımçıq hekayəti” hekayədən hekayə yaradaraq qeyri-adi sürətlə inkişaf edir. Romanın məkan və zaman sərhədi yoxdur. Türkiyənin bir ucu 19-cu əsrə, digəri isə bu günümüzdə qədər uzanan bu “ədəbi panoraması” insanı daima heyrətdə saxlayır, bir hekayənin bitdiyini sanan oxucu gözlənilmədən yeni heyrətamiz “insan mənzərəsi” ilə rastlaşır.

“Maniniz yoxdursa anamgil sizə gələcək” adlı kult kitabın müəllifi Ayfər Tunc bu dəfə hekayəsinə kiçik bir Qara dəniz şəhərindəki arxası dənizə baxan Psixi Sağlamlıq Xəstəxanasından başlayır, insanların zəncirvari həyat yollarından gözəl, əyləncəli bir roman hörür.

Siz Ala-yarımçıq hekayəti birnəfəsə oxuyarkən bir əsrə yaxın dövrdə baş verən siyasi və sosial dönüş nöqtələrinin Türkiyə insanının həyatında buraxdığı izlərin şahidi olacaq, insanların sevinc və kədərinə şərik olacaq, bəlkə də, ortaq bir hekayədə üz-üzə gələcəksiniz.

Ayfer Tunç

**BİR DELİLER EVİNİN YALAN YANLIŞ
ANLATILAN KISA TARİHİ**

Ayfer Tunc

BİR DƏLİXANANIN ALA-YARIMÇIQ HEKAYƏTİ

Bakı, Qanun nəşriyyatı, 2023, 528 səh.

Janr: fiction/roman/psixoloji

Ölçü: 130x200 mm

Cild: yumşaq

Çapa imzalandı: 12.04.2023

Naşir: Şahbaz Xuduoğlu
Tərcüməçi: Aygül Pəncəliyeva
Redaktor: Rəya Rəfili
Korrektorlar: Aygün Həsənova
Lalə Əmirova
Texniki redaktor: Əsəd Qaraqaplan
Mətn dizaynı: Ramin Əli
Qapaq dizaynı: Rafael Qasım

Qanun Nəşriyyatı

İstanbul Copyright Awards-ın qalibi

Bakı, AZ 1102, Tbilisi pros., 76

Tel: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18

Mobil: (+994 55) 212-42-37

e-mail: info@qanun.az

www.qanun.az

www.fb.com/Qanunpublishing

www.instagram.com/Qanunpublishing

ISBN 978-9952-38-588-5

© Qanun Nəşriyyatı, 2023

© Ayfer Tunç © Kalem Literary Agency

Bu kitabın Azərbaycan dilinə tərcümə və yayım

hüquqları Qanun Nəşriyyatına məxsusdur.

Kitabın təkrar və hissə-hissə nəşri «Müəlliflik hüququ və əlaqəli

hüquqlar haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu»na ziddir.

Qara dəniz şəhərlərinin birində arxası dənizə tikildiyi üçün görənlərin ürəyində mənasız bir küskünlük yaranan Psixi Sağlamlıq Xəstəxanası... Yuxarı mərtəbədəki konfrans zalında qonaq spiker Ülkü Birinci 14 Fevral Sevgililər günü münasibətilə “Sevgi: fədakarlıqdır, yoxsa mənliyini qorumaq?” mövzusunda çıxış edirdi.

Nitşedən götürdüyü bu cümləni mövzusunə ad seçən Ülkü bəy İstanbulun qondarma özəl universitetlərinin birində psixologiya kafedrasının dosenti idi. İndi də kürsüdə əksəriyyəti başıboş olan tələbələrinə dərs deyərəkən istifadə etdiyi yüksək təzyiqli üslubundan istifadə edirdi. Ovuclarını dayadığı kürsü adı laminatla üzlənmişdi və bir ayağı da qısa olduğundan, yelləndikcə diqqəti dağılırdı. Gecə heç yatmadığı və çox gərgin bir səhər keçirdiyi üçün əsəbləri gərgin idi. Ürəyində “Bu lənətgəlmiş kürsü ucbatından danışdıqlarıma fokuslanma bilmirəm!”, – deyə söydü.

“*Fokuslanmaq*” sözünü təzə işlətməyə başlamışdı. Əvvəllər “*diqqətini toplamaq*” deyirdi. Bu sözü ABŞ-da psixoterapiya mövzusunda apardığı araşdırmalarını ingilis dilində, bir qə-

piklik dəyəri olmayan kitabla yekunlaşdırıb ölkəsinə qayıdan professor Altay Çamurdan eşitmiş, dərhal mənimsəmiş və yerli-yersiz istifadə etməyə başlamışdı.

Oradan-buradan yeni sözlər qapmağı sevirdi. Zəngin söz dağarcığı var idi. Amma səhv-sühv işlədilir deyə, bəzən dağarcığından söz və deyimləri silməli olurdu. Bir axşam fakültənin üç qəpik maaşı ilə ölkə xaricinə necə tətillə getdiyini başa düşə bilmədiyi katibəsi Şənay xanımın “bu biskvitlərdən ləzzət alıram”, – dediyini eşidəndən sonra “ləzzət almaq” sözündən diksindi, sonradan kimin ağzından eşitsə, gözünə girməyə başladı.

Ucuz liseylərdən yarı-yarımçıq ingilis dili öyrənərək məzun olmuş tələbələrlə ağız-ağıza verməyi sevən Şənay xanımın danışığı əslində başdan-ayağa səhv idi. Qadın mümkün nitq xətalарının hamısına yol verirdi. İşin pis tərəfi bu idi ki, bunun modern danışiq tərzi olduğunu sanırdı. Məsələn, onunla *flört* edən lisey avaralarının təsiri ilə ingilis dilindəki “*feel*” sözünü türk dilinə birbaşa tətbiq etmişdi. Onlar kimi “Necə hiss etdin?” – deyə soruşmaqdan ötrü ürəyi gedirdi. Ülkü bəy bir dəfə onun bufetçi qızla söhbətinin şahidi olmuşdu. Qadın dekan haqqında danışarkən “Mənə pis hiss etdirdi!”, – dediyini eşidəndə, ürəyindən “Buna bir dənə ilişdirsəydim!”, – fikri keçmişdi.

Əlbəttə ki, ilişdirmədi, həddini aşmazdı, amma yenə də böyük bir səhvə yol verdi. Özəl universitetin ərköyün tələbələrinə çeşidli yeməklər təklif etdiyi bufetdə “görəsən nə yeyim?”, – deyə düşünən qadına üstü örtülü şəkildə dedi ki, saçı jeleli tələbələr fakültə ilə bağlı işlərini asanlıqla həll etmək üçün özlərini onunla *flört* edirmiş kimi aparırlar, yəni mənfəət güdürlər. Şənay xanım həssas mövzuları səhv anlamaqda peşəkar idi, yaraşlıq dosentin ondan xoşu gəldiyini düşündü.

Tamamilə lüzumsuz söhbət oldu. Ülkü bəy otağına qayıdıb niyə belə mənasız şeylər demək ehtiyacı hiss etdiyini düşündü və qadının dekanın danlaqlarına rəğmən xoşbəxtlik saçmasının əsəblərinə işlədiyini anladı.

Bu lüzumsuz söhbət Ülkü bəyin karyerasına zərər vurmasa da, eşq həyatına mənfi təsir etdi. Kimin kimlə görüşməsinin uyğunluğunu daim müzakirə edən bu özəl universitet camiasında Ülkü bəyin düzgün qamətli və seçilmiş qadınlarla münasibət qurduğu söylənilirdi. Lüzumsuz söhbətlə elit qadınlarla münasibət qurması ilə tanınan Ülkü bəyin imici yersiz zədə aldı.

Özü də düz fakültəyə yeni gələn, yaraşlıq yuxarı kurs tələbələrindən arasında adı “**verən Selcen**” kimi hallanan gənc tədqiqatçı Selcen Akbaşı yeməyə dəvət etməyə hazırlaşarkən... İstanbulun ən dəbdə olan restoranında yer ayırmış, qıza *facebook*-da şampan, çiçək şəkilləri göndərmiş, yatacaqlarına əmin olduğu üçün təmizlikçi qadından ancaq xüsusi gecələr üçün istifadə etməyə qıydığı çox bahalı örtükləri sərməsini xahiş etmişdi.

“Hansı ilə yatsam, kiminlə yatsam, karyerama daha faydalı olar?”, – deyə düşünən tədqiqatçı gözəl qız, dosent Ülkü bəyin hər qabağına çıxanla yatan şorgöz olduğu qərarına gəldi və onun günlərdir gözlədiyi görüşü mənasız bir bəhanə gətirərək ləğv etdi. Selcen bir gecəlik partnyorlarını seçərkən çox düşünməzdi. Ancaq Şəray xanımın Ülkü Birinci haqda danışaraq şən qəhqəhə atmasına şahid olanda, onu bu şişman qadınla eyni səviyyəyə qoyan dosentdən dərhal soyudu və fakültədəki daha güclü mövqeyə malik, Ülkü bəy qədər cəzbedici olmayan, hətta heç yaraşlıq olmayan Altay Çamurla yatmağa üstünlük verdi.

Ölkəsinə başında görünməz tacla qayıtmış Altay Çamur, bu tacın ona məsləkdaşlarına yuxarıdan baxmağa haqq verdiyini sanırdı. Ona görə də Amerikadan gələndən bəri akademik baxımdan dəyərsiz hesab etdiyi şəxslərin salamını almırdı. Amma layiq olduğu halda heç cür professor ünvanını ala bilməyən Ülkü bəyin dəyərində tam qərar verə bilməmişdi. Ona salam verib-verməmək mövzusunda tərəddüd edirdi. Axırda vəziyyətə görə, sanki Ülkü bəyə yox, arxasındakına, ya da arxasındakına yox, Ülkü bəyə salam vermiş kimi böyük bacarıq tələb edən çıxış yolu tapdı. Ülkü bəy də hər dəfə Altay bəyin salamına qarşılıq verirdi, amma sonra bu özündənrazı professorun ona, yoxsa arxasındakına salam verdiyini ayırd edə bilmir, narahat olurdu.

Xarici yazışmalarında və mail ünvanında soyadını *Chamur* kimi qeyd edən Altay bəy yeganə kitabını ana dilinə tərcümə etməklə məşğul idi. Hər naharda ya dekanla, ya da rektor köməkçisi ilə bir masada oturmağa nail olur, onlara uzun-uzadı ölkənin tərcüməçi və redaktor problemlərindən danışırdı.

Ülkü bəy isə “*fokuslanmaq*” sözünü ABŞ-da tac qazanmış bu *chamur* professordan oğurladığını görüb lağa qoyarlar deyər qorxusundan (çox da yersiz qorxu deyildi, tələbələrin Altay Çamura “*Fokus Altay*” deyib lağa qoyduqlarını öz qulaqları ilə eşitmişdi) söz dilinin ucuna gəlsə belə, universitetdə istifadə etmir, amma səyahətləri zamanı geninə-boluna işlədirdi.

Ülkü Birinci çox gəzən adam idi, amma həmişə ölkə daxilində səyahət edirdi. Ölkə xaricinə çox nadir hallarda çıxırdı. Axırınıcı dəfə iki il əvvəl Albaniyanın Tirana Universitetində simpoziuma dəvət ediləndə sevincindən göyə uçmuşdu. Ancaq səfərə üç gün qalmış təcili hemaroid əməliyyatı keçirmiş,

ona görə də Albaniyaya gedə bilməmişdi. Şənay xanımın isə Dubaydan Mexikoya, Sankt-Peterburqdan Venesiyaya qədər gəzmədiyi yer qalmamışdı. Ülkü bəy buna çox təəccüblənirdi. Yenə qadın gözəl olsa, başa düşər, “yəqin aparanı var”, – deyərdi. Ancaq qadının üzünə baxılası deyildi. Günorta yemək üçün qaldığı yarım pansionat tipli hotellərin qəhvəaltılarında götürüb salfetə бүkdüyü sosiskalı, kərə yağlı sendviçləri geniş bel çantasına doldurması, tombul dizlərini örtməyən XXL şortlar geyinməsi, həsir şlyapalar taxıb tez-tez şəkillər çəkilməsi üçün Şənay xanıma istifadəçi krediti vermiş bankların onun əmlakını hərraca qoymağa hazırlaşdığını bilsə, ürəyi bir az rahatlayardı, amma bilmirdi.

Ülkü bəyin beyni ağızına qədər dolu idi. Əslində biliklərinin çoxunun zir-zibil olduğunun fərqi idi. Dayaz düşüncələrini dəyərli hesab edəcək qədər axmaq deyildi. Amma uzun müddətdir ki, bundan narahat olmurdu. İşlədiyi xəsis universitetdən aldığı maaşla dolana bilmədiyi üçün verdiyi ödənişli müəhazirələrdə bayatlamış fikirlərinin yeni bir fikir kimi coşqu ilə qarşılınmasına əvvəllər özü də çox təəccüblənirdi, amma sonra öyrəşdi.

Ancaq sadəcə öyrəşdi. Bayat düşüncələri coşqu ilə qarşılınır deyər özünə heyranlıq duymurdu. Nə idi, nə oldu, hara çatmaq istəyirdi, harada qaldı – hər şeyin fərqi idi. Yenə də bu coşqulu alqışlar ona istədiyi kimi düşünmək, hər hansı məntiqi ardıcılığı olmayan fikirlərini çəkinmədən dilə gətirmək cəsarəti verdi.

Artıq heç kim dinlədiyi söhbətlərdə məntiqi ardıcılıq axtarmır, tapsa da, izləməyə ərindiyi üçün rəngarəng danışıq tərzii, kiçik lətifələr, internetdən yüklənmiş bəsit şəkillərlə bəzədiyi

mühazirələri maraqlandırdı. Beləcə, Ülkü bəy də şəhər-şəhər gəzib pullu mühazirələr verməyə davam edə bilirdi. Bu mühazirələri aparmaq məcburiyyətində idi. Yoxsa nikah masasına oturduğu andan evləndiyi üçün pəşman olduğu, amma “indi uşaq oldu... indi boşanmaq vaxtı deyil... indi karyerama zərər dəyməsin...”, – deyə-deyə on beş il birgə yaşadığı, boşanarkən tumanına qədər əlindən alan arvadına və anasının vəkilinə çevrilmiş qızına hər ay aliment ödəyə bilməzdi.

Kürsü yenə cırıldı. Ülkü bəyin mavi uclu, “Stabilo” markalı qələmi dığırılaraq yerə düşdü. Özünü saxlamasa, bu işə yaramaz kürsüyə bir təpik ilişdirəcəkdi. Vaxt keçdikcə özündən daha tez çıxmağa başlamışdı. Amma xeyli müddətdir ki, ürəkdən hirsələnirdi. Özünə zərər verəcək həddə çatanda dayanmağı bacarırdı.

Axırıncı dəfə üç il əvvəl, artıq eynək taxmalı olduğunu öyrəndiyi gün çox hirsələnmişdi. O hirsələməsinə qırmızı işıqda saxlaya bilməmiş, qabaqda dayanan taksiyə çırpılmışdı. Ancaq səhv özündə olduğu halda taksi sürücüsünə hücum edib gözünü göyərtiyindən, ikisini də polis saxlamışdı. Polis rəisi onu bir az əvvəl boğazına yapışdığı, günorta yeməyində soğanlı fasulyə yemiş sürücü ilə zorla öpüşdürüb barışdıranda “Bu da hirsələnməyin əvəzi!”, – deyə düşünmüşdü.

Əslində yaşlandığı üçün duyduğu çarəsizliyi ört-basdır etmək üçün qəzəblənmişdi, yoxsa eynəklə elə bir düşmənçiliyi yox idi. Qocalmaqdan qorxmasının səbəbi “sabah başlayacam, tezliklə edəcəm, hələ vaxt var, bu gün, sabah...”, – deyə-deyə təxirə saldığı işlərin heç birini edə bilməməsi idi. Xəyallarının çoxunu reallaşdırmağın vaxtı çoxdan keçmişdi. Bu həqiqət bircən-birə üzünə çırpılsa da, hələ də inkar edirdi.

Əslində yeni çıxmış antioksidant tərkibli vitaminin kağızını gözündən nə qədər uzaqlaşdırsa da, oxuya bilməyib özünü astiqmatizminin, təəssüf ki, irəlilədiyinə inandıraraq həkimə getdiyi və beləcə həqiqətin üzünə çırpıldığı o gün yaşlanmışdı, amma bunu qəbul etmək istəmirdi.

Xəstəxanadakı otağını Hacetəpə Universitetinin Tibb fakültəsini bitirdiyini göstərən palaz kimi diplomu, uzmanlıq sənədi və *West Virginia University's School of Medicine*-dən aldığı cürbəcür sertifikatların böyüdülmüş rəngli fotosurətləri ilə bəzəmiş oftalmoloq Bərkay Özbərk “Yaxın görən eynək taxmağın vaxtı çoxdan çatıb”, – dediyi üçün çox hirsələnmişdi. Gənc həkim yanına astiqmatizm şikayəti ilə gələn xəstəyə mədəni şəkildə “Vacib deyil, amma yenə də yaxın görən eynək taxmağı düşünün”, – desəydi, çox əhəmiyyət verməzdi. Amma gənc həkimin onun yaşlanmasına eyham vurması kefini pozmuşdu.

Göz həkimi Bərkay Özbərkin xəstələrini qıcıqlandırmaq adəti yox idi. Amma cəmi bir-iki tükü ağarmış gur saçlarını şir yalı kimi dalğalandıran Ülkü bəy üzündə istehzal təbəssümlə keçəllik dəbindən bəhs edəndə əsəbiləşmişdi. Belə baxanda Ülkü bəyin də niyyəti pis deyildi, sadəcə divardakı afişə diqqətini çəkmiş, həmişəki kimi yersiz bir söz işlətməmiş, gərginlik də belə başlamışdı.

Nəhəng afişadakı şəkildə yeni açılmış bahalı xəstəxananın oftalmologiya şöbəsinin təsadüfən hamısı kişi olan, qiyafələri, duruşları, baxışları bir-birinə bənzəyən həkimləri çiyin-çiyinə düzülmüş, sağlam dişlərini göstərərək gülümsəyirdilər. Hamısı bir-birindən yaraşlıq idi, üzlərindən özünəinam yağırdı. Amma yenə də təsadüfən hamısının saçları dibindən qırılmışdı. Saçları erkən ağardığı, yaxud da təpəsi töküldüyü üçün çarəni baş-

larını qırırmaqda görən bu gənc həkimlərin keçəl başlarından ibarət afişada insanı narahat edən avtoritarlıq, yuxarı təbəqəyə məxsusluq sezilirdi.

Uzun müddətdir ki, özünü zəif, aciz hiss edən, yaşlandığını inkar edən Ülkü bəy afişaya baxanda özünəinamdan çatlayan bu gənc həkimlərin keçəllik kompleksləri olduğunu düşünərək gülmüş, əlini gur saçlarına aparmışdı. Bərkay Özbərk isə onun istehzalı təbəssümünü və ağılından keçənləri hiss etdirən hərəkətini dərhal görmüşdü.

Ülkü bəy gənc həkimin sual dolu baxışlarına cavab verməsə, gərginlik böyüməzdi. Amma həftənin azı üç səhərini idman zalında keçirməsi qalın boyun əzələlərindən görünən yaraşlıq həkimin qarşısında əzilmək istəmədi. İstehzalı təbəssümünü gizlətməyə ehtiyac duymadan “keçəllik elə moda düşüb ki, kim keçəldir, kim yox, bilinmir”, – dedi. Ailəsindəki kişilərin hamısı keçəl olan gənc həkim bu həmləni qarşılıqsız qoymadı, istehzada heç də geri qalmayaraq Ülkü bəyə gəncliyinin çoxdan keçdiyini hiss etdirdi.

Müayinə çox gərgin keçdi. Tibb fakültəsini qazana bilməmiş, ən mənasız universitetdə üç aylıq proqrama belə razı olduğu halda, hələ də Amerika qitəsinə ayaq basmamış Ülkü bəy gənc, idmançı və cürbəcür sertifikatları olan həkimdən, həkim isə onun aslan yalı kimi gur saçlarından və təkəbbüründən qırcıqlandı.

Artıq dərman şirkətlərinin sifarişi ilə verdiyi mühazirələrə ciddi hazırlaşmırdı. Sanki çox dərin və dolğun şeylər danışdığı təəssüratı yaradacaq, dərman şirkətlərini razı salacaq bir-iki cümlə işlətmək kifayət idi. Halbuki əvvəllər, xəyallarının təzə olduğu vaxtlarda, həqiqətən mənalı bir şey danışmaq üçün